

Actieprogramma

Integrale Aanpak Jihadisme

Overzicht maatregelen en acties

Inleiding

De dreiging die van het jihadisme uitgaat en het voorkomen van aanslagen vraagt om een krachtige, offensieve, brede aanpak, waarbij zowel de harde kern van jihadisten wordt bestreden, als de verspreiding van het gewelddadige gedachtegoed, door zowel een strafrechtelijke als bestuurlijke aanpak. Bij de bestrijding van de jihadistische beweging is het zaak om nieuwe aanwas van de jihadistische beweging te voorkomen door het tegengaan van radicalisering en het wegnemen van de voedingsbodem.

Dit actieprogramma beschrijft de brede integrale aanpak. Het doel van dit programma is drieledig: het beschermen van de democratie en rechtsstaat, het bestrijden en verzwakken van de jihadistische beweging in Nederland en het wegnemen van de voedingsbodem voor radicalisering. In het Actieprogramma wordt aangegeven wat reeds bestaande maatregelen zijn (aangeduid met de letter 'B'), welke maatregelen worden versterkt (aangeduid met de letter 'V') en welke maatregelen nieuw zijn (aangeduid met de letter 'N').

De maatregelen uit dit actieprogramma zijn onder te verdelen in 5 groepen maatregelen:

1. **Risicoreductie jihadgangers:**
De risico's die uitgaan van jihadgangers worden met alle mogelijke middelen beperkt.
 - a. Het gaat hier om strafrechtelijke, bestuurlijke en maatschappelijke maatregelen om jihadgangers aan te pakken opdat ze geen verdere schade kunnen aanrichten.
2. **Interventies uitreis:**
Potentiële uitreizen worden voorkomen of bemoeilijkt.
3. **Radicalisering:**
 - a. Ronselaars worden aangepakt, verspreiders van de ideologie worden verstoord, hun bereik beperkt en verspreiding van de radicale boodschap wordt een halt toegeroepen.
 - b. Radicalisering wordt gesignaleerd, tegengegaan, nieuwe aanhang van de jihadistische beweging wordt voorkomen en tegengeluiden worden gestimuleerd.
 - c. Maatschappelijke spanningen worden tegengegaan omdat deze mede een voedingsbodem kunnen zijn voor radicalisering.
4. **Sociale media:**
De verspreiding van online radicaliserende, haatzaaiende, gewelddadige jihadistische content wordt bestreden.
5. **Informatie-uitwisseling en samenwerking:**
Om de effectiviteit van de betrokken organisaties te optimaliseren wordt geïnvesteerd in kennis, kunde, en samenwerkingsverbanden op lokaal, nationaal en internationaal niveau.

Bij het Actieprogramma is een begrippenlijst gevoegd met een beschrijving van alle relevante gebruikte termen en afkortingen.

Risicoreductie jihadgangers

Beperken van risico's die uitgaan van jihadgangers met alle mogelijke middelen

1. **Naar onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering wordt een strafrechtelijk onderzoek opgestart. (V)**
 - a. Deelname aan de terroristische strijd of het volgen van terroristische training is strafbaar (Wetboek van Strafrecht artikelen 134a en 140a).
 - b. Internationale rechtsmacht wordt optimaal ingezet om Nederlanders te vervolgen die in strijdgebieden internationale misdrijven plegen.
 - c. Bij voldoende verdenking volgt internationale signalering ter aanhouding.
 - d. Uitreizigers worden bij terugkeer in principe aangehouden en vervolgd (inachtneming van opportuniteitsbeginsel).
2. **Verdachten en veroordeelden voor een terroristisch misdrijf worden conform huidige regelgeving direct geplaatst op de Terroristen Afdeling (TA). (B)**
 - a. Op de TA worden ook gedetineerden geplaatst die voor of tijdens hun detentie anderen radicaliseren of rekruteren.¹
3. **In het kader van het strafrecht bestaan verschillende mogelijkheden om terugkeerders langdurig onder toezicht te stellen. (B)**
 - a. De rechter kan een (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf opleggen, waarbij een veroordeelde zich gedurende een proeftijd aan specifieke voorwaarden dient te houden.
 - b. Als de rechter een (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf van meer dan 1 jaar heeft opgelegd, kunnen aan betrokkene voorwaarden worden opgelegd in het kader van de voorwaardelijke invrijheidstelling.
 - c. Wetsvoorstel 33 816 (aanhangig bij Tweede Kamer) voorziet in de invoering van een langdurige gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel voor ter beschikking gestelden en zeden- en geweldsdelinquenten. De maatregel wordt opgelegd voor een beperkt aantal jaren, maar kan telkens worden verlengd. (N)
 - d. Bezien wordt of de Inrichting Stelselmatige Daders (ISD) maatregel ook van toepassing kan worden verklaard op die terugkeerders die worden veroordeeld voor enig misdrijf.
4. **Onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering verliezen het Nederlanderschap. (N)**
 - a. De wijziging van de 'Rijkswet op het Nederlanderschap ter verruiming van de mogelijkheden voor het ontnemen van het Nederlanderschap bij terroristische misdrijven' wordt heden ingediend.
 - b. Bovendien wordt de Rijkswet nog verder aangescherpt om mogelijk te maken dat zonder voorafgaande strafrechtelijke veroordeling het Nederlanderschap wordt ingetrokken bij het zich vrijwillig in krijgsdienst begeven van een terroristische strijdgroep.
 - c. Dit geldt alleen voor uitreizigers met meer nationaliteiten dan enkel de Nederlandse. Het merendeel van de huidige uitreizigers is in het bezit van een dubbele nationaliteit (Nederlandse én niet-EU nationaliteit).
 - d. Uitgangspunt is dat uitreizigers die het Nederlanderschap verliezen worden signaleerd als ongewenst vreemdeling (voor het Schengen gebied) en worden ongewenst verklaard (art. 67 Vw). Dit op basis van een ambtsbericht van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (AIVD, MIVD) aan de IND, waarin is opgenomen dat betrokkene een gevaar voor de nationale veiligheid vormt.
5. **Onderkende uitreizigers met een niet-EU nationaliteit worden ongewenst vreemdeling verklaard (voor het Schengen gebied) (V)**
 - a. Uitgangspunt is dat indien sprake is van een verblijfsstatus de IND deze intrekt.

¹ Artikel 20a van de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing van gedetineerden

- b. Indien alsnog sprake is van terugkeer wordt betrokkene ongewenst verklaard en uitgezet.
6. **Onderkende uitreizigers met een of meerdere nationaliteiten die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering worden gemeld bij de autoriteiten van die landen (van hun niet-Nederlandse nationaliteit). (N)**
- a. Dit gebeurt voor zover de melding aansluit bij bestaande informatie-uitwisselingspraktijken, met inachtneming van de nationale en internationale rechtsorde en met uitzondering van landen waarvan dwingende wet- en regelgeving dat verbiedt.
7. **Van uitreizigers over wie gegronde vermoedens bestaan van aansluiting bij een terroristische strijdgroepering worden Nederlandse reisdocumenten gesignaleerd ter vervallenverklaring of weigering. (V)**
- a. Europese opsporingsdiensten (en grensbewaking) krijgen de gemandateerde bevoegdheid om gesignaleerde Nederlandse reisdocumenten in te nemen.
8. **Onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering worden geplaatst op de nationale terrorismelijst. (V)**
- a. Alle tegoeden worden bevroren. Alle financiële diensten worden geweigerd.
 - b. Iedereen – dus ook vrienden en familie – die direct of indirect geld beschikbaar stelt aan hen is daarmee zelf strafbaar.
9. **Onderkende uitreizigers worden conform de regels direct uitgeschreven als ingezetene in de Basisregistratie Personen (BRP) en eventuele uitkeringen, financiële toelagen en studiefinanciering worden beëindigd. Waar nodig worden wetten daarop aangepast. (V)**
- a. De kwalificerende instantie, zoals politie of AIVD, bericht de gemeente van de onderkende uitreiziger.
 - b. Uitschrijving uit het BRP heeft de bedoeling recht op uitkeringen, financiële toelagen en studiefinanciering te laten vervallen. Waar nodig worden de benodigde wetten aangepast. Zonodig worden de uitkeringen rechtstreeks stopgezet.
10. **Het wordt kwaadwillenden moeilijker gemaakt om aan aanslagmiddelen te komen. (V)**
- a. De beschikbaarheid van producten die gebruikt worden om zelf explosieven te maken wordt beperkt. Marktdeelnemers moeten daarnaast verdachte transacties, verdwijningen en diefstal van deze producten melden. Andere EU-Lidstaten nemen vergelijkbare maatregelen op basis van EU verordening 98/2013.
 - b. De handhaving in de vuurwerketen wordt versterkt, met de nadruk op aanpak bij de bron. Daarom wordt op Europees niveau ingezet op aanscherping van de regels omtrent de verkoop van professioneel vuurwerk.
 - c. De informatiedeling, opsporing en inlichtingenverwerving inzake (pogingen tot) verwerving van aanslagmiddelen worden geïntensiveerd, met name wat betreft de verkrijgbaarheid van vuurwapens in het criminele circuit en de vermenging van dit circuit met jihadistische netwerken.
 - d. Doorlopend wordt i.s.m. Defensie, de AIVD en Nationale Politie onderzoek gedaan naar bestaande en nieuwe aanslagmiddelen- en methoden en wordt verkend of aanvullende tegenmaatregelen nodig zijn.
11. **Bestuurlijke Maatregelen Risicoreductie Jihadgangers. (N)**
- a. Een voorstel voor een tijdelijke wet bestuursrechtelijke bevoegdheden wordt in voorbereiding genomen met het oog op het verminderen van risico's en het voorkomen van het plegen van ernstige strafbare feiten door terroristische strijders die naar Nederland terug zijn gekeerd.
 - b. Gedacht wordt aan tijdelijke maatregelen als een periodieke meldplicht, contactverboden, medewerking aan herhuisvesting, etc. Dit met het oog op het voorkomen van de verdere radicalisering van de terugkeerder, het voorkomen van de verdere verspreiding van zijn radicale gedachtegoed en het voorkomen van ronselen.

Uitreizigers en terugkeerders worden strafrechtelijk en/of bestuurlijk aangepakt. Indien een gedesillusioneerd of getraumatiseerd persoon de jihadistische beweging wil ontvluchten, kan deze persoon aanspraak maken op:

12. **Consulaire bijstand door Nederlandse ambassades in aangrenzende landen. (B)**
 - a. Ondersteuning bij het (hernieuwde) contact met familie en verlening van reguliere consulaire bijstand voor personen die uit de jihadistische beweging willen stappen.
13. **Een nieuw op te richten exit-faciliteit in Nederland. (N)**
 - a. Personen die uit het jihadisme willen stappen worden onder strenge voorwaarden begeleid door deze exit-faciliteit. Hiermee wordt hen onder andere een (beter) toekomstperspectief geboden. Ondersteuning door middel van psychologische hulpverlening kan hier onderdeel van zijn.

Interventies uitreis

Voorkomen of bemoeilijken van uitreis

14. **Bij redelijke verdenking van uitreis wordt strafrechtelijk ingegrepen. (V)**
 - a. De potentiële uitreiziger wordt als verdachte aangehouden.
 - b. Naar potentiële uitreizigers wordt een strafrechtelijk onderzoek opgestart indien bij op handen zijnde vertrek blijkt dat een uitreiziger voornemens is, al dan niet binnen het verband van een terroristische organisatie, zich in het buitenland schuldig te maken aan terrorisme gerelateerde strafbare feiten.
 - c. Indien uit omstandigheden blijkt dat sprake is van een potentiële uitreis met als doel aansluiting bij een terroristische strijdgroep, wordt de betrokken persoon gesignaleerd voor aanhouding en wordt hij door de KMar bij grenscontrole aangehouden.

15. **Bij gegronde vermoedens van uitreis worden de reisdocumenten gesignaleerd ter vervallenverklaring of weigering (inclusief identiteitskaarten). (V)**
 - a. Paspoorten worden vervallen verklaard op basis van artikel 23 van de Paspoortwet bij gegronde vermoeden dat iemand in het buitenland handelingen zal verrichten die een bedreiging vormen voor Nederland.
 - b. Het reizen met een Nederlandse identiteitskaart buiten de Europese Unie en de Europese Economische Ruimte (IJsland, Noorwegen en Liechtenstein) wordt onmogelijk gemaakt door een uitreisverbod voor betrokkene wiens paspoort om deze redenen is geweigerd of vervallen verklaard. **(N)**

16. **In geval van vermoedelijke uitreis wordt de directe omgeving gewaarschuwd. (V)**
 - a. De burgemeester informeert en waarschuwt de directe omgeving van betrokkene met het doel om uitreis te voorkomen.

17. **In het geval van vermoedelijke uitreis waarbij een minderjarige betrokken is, worden kindbeschermingsmaatregelen getroffen. (B)**
 - a. De Raad van de Kinderbescherming stelt – tenzij toepassing van het jeugdstrafrecht opportuun is - een onderzoek in bij het vermoeden van uitreis door een minderjarige. De Raad kan op basis van het onderzoek de rechter verzoeken een minderjarige (voorlopig) onder toezicht te stellen of tijdelijk uit huis te plaatsen, dan wel passende maatregelen te treffen.

Radicalisering

Radicalisering - aanpakken van verspreiders en ronselaars

Verstoren van ronselaars, facilitatoren en verspreiders van jihadistische propaganda

18. Indien sprake is van ronselen voor de gewapende strijd wordt strafrechtelijk ingegrepen. (V)

- a. Het ronselen of rekruteren van personen voor de gewelddadige jihad is strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht (Sr). In het bijzonder moet hierbij worden gedacht aan het in artikel 205 Sr strafbaar gestelde werven van een persoon voor vreemde krijgsdienst of gewapende strijd en het in artikel 134a Sr strafbaar gestelde deelnemen en meewerken aan training voor terrorisme.

19. Strafrechtelijk ingrijpen bij haatzaaien en oproepen tot geweld in extremistisch kader wordt geprioriteerd. (V)

- a. Dit geldt voor haatzaaiende uitingen jegens welke bevolkingsgroep of geloofsgemeenschap dan ook. Het verheerlijken van gewelddadige strijd kan met het bestaande juridische instrumentarium worden aangepakt.
- b. Het tonen van vlaggen van verboden terroristische organisaties die geweld plegen tegen bepaalde bevolkingsgroepen, is in combinatie met andere ondersteunende uitingen strafbaar op grond van de artikelen 137c tot en met 137e van het Wetboek van Strafrecht. Daartegen zal door het Openbaar Ministerie worden opgetreden. Er wordt landelijke expertise ingericht waarmee de eenheden worden ondersteund bij deze aanpak.

20. Facilitatoren en verspreiders van jihadistische propaganda worden in hun activiteiten verstoord. (N)

- a. Online en offline producenten en verspreiders van jihadistische propaganda worden geïdentificeerd (zie ook maatregel 30). Deze informatie wordt actief gedeeld met de handelingsbevoegde instanties (zoals de partijen in de lokale casusoverleggen) en relevante dienstverleners.
- b. Naast de strafrechtelijke aanpak worden bestuurlijke maatregelen genomen ter versterking (onderzoek naar woon- of uitkeringsfraude, overlastmeldingen of jeugdzorgmeldingen). Daarnaast wordt verkend of het initiatiefwetsvoorstel dat het gemeenten mogelijk maakt gedragsaanwijzingen op te leggen bij huur- en koopwoningen (boete, last onder bestuursdwang)² ook in de context van dit actieprogramma kan worden toegepast.
- c. Bezien wordt of haatzaaiers kunnen worden geweerd uit lokale risicogebieden door uitbreiding van de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (Rotterdamwet) m.b.t. selectieve woningtoewijzing op grond van overlastgevend of crimineel gedrag in bepaalde aangewezen gebieden. Screening vindt plaats op veroordelingen of op basis van politieregistraties t.a.v. haatzaaien, oproepen tot geweld en andere strafrechtelijke veroordelingen.
- d. Onderkende facilitatoren worden op de nationale terrorismelijst geplaatst (zie ook maatregel 8).
- e. Tevens wordt bezien of het wetsvoorstel genoemd in maatregel 11 aanvullende mogelijkheden kan bieden voor bestuursrechtelijke controle en versterking van verspreiders en facilitatoren.
- f. Predikers uit visumplichtige landen, die oproepen tot haat en geweld, wordt een visum geweigerd.
- g. Bij het tegengaan van de verspreiding van de jihadistische boodschap door radicale predikers wordt nauw samengewerkt met Nederlandse moskeeën en imams.

² Wetsvoorstel van Tweede Kamerlid Dijkhoff (Wet aanpak woonoverlast)

Radicalisering tegengaan

Radicalisering signaleren, nieuwe aanhang van de jihadistische beweging voorkomen en tegengeluiden stimuleren

Maatschappelijke spanningen tegengaan omdat deze mede een voedingsbodem kunnen zijn voor radicalisering

Er wordt samengewerkt met eerstelijns professionals in velerlei disciplines en met het brede maatschappelijk middenveld.

21. Samenwerken met de islamitische gemeenschap. (V)

- a. Nederlandse imams en moskeebestuurders zijn medestanders in de strijd tegen de extremisten, die hun geloof kapen en hun kinderen misleiden en misbruiken.
- b. Periodiek overleg met imams adresseert de volgende thema's:
 - i. Aanpak radicalisering: vroege signalering, pluriforme tegengeluiden, maatschappelijke rol imams en de verbinding met samenleving en het lokaal bestuur
 - ii. Opvoeding: koranonderwijs (vergroten transparantie en komen tot goed pedagogisch klimaat), versterken informele opvoedingsondersteuning en dilemma's rond identiteitsvorming
 - iii. Tegengaan discriminatie, islamofobie en moslimhaat.

22. Versterken van bestaande netwerken van lokale en landelijke sleutelfiguren. (N)

- a. Een (nationale) vertrouwenspersoon ondersteunt sleutelfiguren vanuit de moslimgemeenschap die het alternatieve geluid uitdragen en stelling nemen tegen het jihadisme. Zij ontvangen mediatraining en ondersteuning.
- b. Sleutelfiguren die worden bedreigd worden gesteund en worden waar nodig opgenomen in het stelsel Bewaken en Beveiligen.
- c. Lokale netwerken van sleutelfiguren die binnen de eigen gemeenschap gevoelige onderwerpen bespreekbaar maken (zoals vervreemding, radicalisering en jihadgang) worden verder uitgebouwd en getraind.

23. Betrokken burgers kunnen rekenen op steun. (V)

- a. Er komt een Nationaal Meldpunt radicalisering voor alle vormen van extremisme en jihadisme. Bezorgde burgers en eerstelijns professionals kunnen hier anoniem melding maken van ernstige zorgen over radicalisering, rekrutering en jihadisme. Meldingen worden beoordeeld en passend verwerkt (bij de meest relevante instantie). (N)
- b. Er komt een ondersteuningsfaciliteit naar Duits voorbeeld ('Hayat') waarmee familieleden, vrienden of op andere wijze verbonden personen (bijv. docenten) van geradicaliseerde, radicaliserende individuen of uitreizigers worden ondersteund en desgewenst in contact kunnen worden gebracht met mensen die in dezelfde situatie zitten. (N)
- c. Netwerken rond jongeren en hun opvoeders worden versterkt. Daarbij wordt een laagdrempelig aanbod van professionele opvoedondersteuning gestimuleerd (zowel bij algemene opvoedingsvragen, als bij specifieke, meer 'taboe'-opvoedingsvragen zoals het bespreekbaar maken van radicalisering en jihadgang).

24. Ondersteuning onderwijsinstellingen. (V)

- a. Onderwijsinstellingen waarover signalen binnenkomen of waarvan bekend is dat er sprake is van aanwezigheid van mensen in een jihadistisch netwerk, of onderwijsinstellingen die een verzoek doen om hulp in dit kader, worden ondersteund. Experts op dit gebied en vertrouwensinspecteurs van de onderwijsinspectie ondersteunen deze onderwijsinstellingen. Deze instellingen worden geïnformeerd en geadviseerd over de problematiek en de mogelijke aanpak. Het herkennen, het handelen en het eventueel weerbaar maken van kwetsbare jongeren wordt daarmee mogelijk gemaakt.
- b. Op de portals voor onderwijsinstellingen komt up-to-date informatie te staan over radicalisering.

- c. Om actief burgerschap en sociale integratie van leerlingen en studenten te bevorderen worden onderwijsinstellingen verder ondersteund bij het vormgeven van hun burgerschapsonderwijs.
- d. Onderwijsinstellingen hebben als algemene taak om burgerschap te stimuleren. De overheid zal maatregelen nemen als bestuurders of andere verantwoordelijken van onderwijsinstellingen publiekelijk terroristische groeperingen ondersteunen.

25. Oprichting expertcentrum maatschappelijke spanningen en radicalisering. (N)

- a. Het expertcentrum versterkt de informatiepositie en netwerken van Rijk en gemeenten over maatschappelijke spanningen en radicalisering.
- b. De vroegsignalering en monitoring van radicalisering en maatschappelijke spanningen wordt geïntensiveerd, in het bijzonder gericht op de wijken met het grootste conflictpotentieel.
- c. Het expertcentrum levert praktische ondersteuning aan gemeenten en maatschappelijke instellingen bij radicalisering en maatschappelijke spanningen.
- d. Een (online) community met relevante stakeholders gaat zich richten op een effectieve aanpak en toegang tot een up-to-date beeld van (online) radicalisering en triggers voor maatschappelijke spanningen. Hiermee worden lokale structuren beter in staat gesteld signalen te melden en te duiden ten behoeve van mogelijke aansluitende interventies.
- e. Een kennisplatform preventie radicalisering en maatschappelijke spanningen in het sociale domein (jeugd, opvoeding, onderwijs) gaat de kennisbasis onder professionals vergroten, waardoor vroegtijdiger en adequaat kan worden gehandeld bij signalen van vervreemding van de samenleving.
- f. Verdiepend onderzoek zorgt voor meer inzicht in triggerfactoren, in kwetsbare groepen voor radicalisering en in de invloed van (inter)nationale ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijke spanningen.

26. Gerichte inzet op radicaliserende jongeren in lokale risicogebieden. (V)

- a. Gerichte inzet op lokale risico gebieden met een groot conflictpotentieel, door herstel van de sociale infrastructuur en lokale netwerken.
- b. In samenwerking tussen Rijk, gemeenten, onderwijsinstellingen (stagebegeleiders), jeugdwerkers en werkgevers worden jongeren in beeld gebracht die dreigen te radicaliseren. Voor deze jongeren wordt een persoonsgerichte aanpak opgesteld. Onderdeel van die aanpak is het creëren van een alternatief, zoals een baan, sport of scholing. Uiteraard zullen wederkerige eisen worden gesteld bij de afspraken.
- c. Sociale wijkteams in betrokken gemeenten worden getraind op radicalisering (signalering, voorkoming) in het kader van decentralisatie sociaal domein (integrale aanpak huishoudens).
- d. Versterken informatiedeling vanuit de wijk met betrokken diensten (zoals politie of AIVD), analoog aan de bestaande pilot 'aanpak ondermijnende criminaliteit' in aandachtswijken.

27. Mobiliseren maatschappelijke tegengeluiden en versterken weerbaarheid tegen radicalisering en spanningen. (V)

- a. Er wordt een mogelijkheid gecreëerd om tegengeluiden te stimuleren en de weerbaarheid van de rechtsstaat te versterken. Het draait daarbij om kleinschalige initiatieven om alternatieve boodschappen te verspreiden, zowel via lokale netwerken en bijeenkomsten als via sociale media. **(N)**
- b. Voorbeelden van initiatieven die kunnen worden ondersteund:
 - i. lokale voorlichtingsbijeenkomsten in betrokken gemeenschappen over ronseling en online gevaren voor jongeren.
 - ii. maatschappelijke initiatieven om jihadistische manipulaties te ontmaskeren en de ideologische boodschap te ontkrachten.
 - iii. verspreiden informatie die negatieve ervaringen met het jihadisme van binnenuit laten zien (bijvoorbeeld ervaringen van spijtoptanten).
 - iv. initiatieven gericht op het intensiveren van de dialoog binnen de gemeenschappen over radicalisering en normoverschrijdend gedrag.
- c. Aansluiten bij bestaande (internationale) islamitische tegengeluiden. De moslimgemeenschap wordt gestimuleerd om de uitspraken waarin (buitenlandse) gezaghebbende geleerden zich uitspreken tegen jihadisten ook voor Nederlandse doelgroepen toegankelijk te maken.

- d. Er wordt vanuit de nationale en lokale overheid actief en gericht gecommuniceerd over misleidende informatie of geruchten. Feitelijke onjuistheden in de jihadistische propaganda worden gecorrigeerd door inzicht te verschaffen in de doelstellingen, keuzes en uitvoering van het Nederlandse nationale en internationale overheidsbeleid.
- e. Het maatschappelijk middenveld (eerste lijnwerkers, imams, wijkagenten, onderwijspersoneel, maatschappelijke organisaties) wordt met deze feitelijke informatie gesteund in de gesprekken die zij voert met jongeren die vatbaar zijn voor radicalisering.

28. Maatschappelijk debat over de grenzen van rechtsstaat. (V)

- a. Om de verspreiding van extremisme geen kans te geven, is het van belang dat de onderliggende waarden van de rechtsstaat worden gedeeld en uitgedragen. Dit vergt permanente inspanning van alle betrokkenen, waarbij ruimte wordt gegeven aan andere geluiden. Het kabinet stimuleert maatschappelijke initiatieven over botsende normen, de grenzen van de rechtsstaat en samenleven met verschillen.

Sociale media en internet

Bestrijden van verspreiding van radicaliserende, haatzaaiende jihadistische content

29. Bestrijden van verspreiding van radicaliserende, haatzaaiende jihadistische content. (N)

- a. Betrokken burgers kunnen jihadistische (terroristische, haatzaaiende en geweldverheerlijkende) content op internet en sociale media melden.
- b. Producenten en verspreiders van online jihadistische propaganda en de digitale platforms die zij misbruiken worden geïdentificeerd.
- c. Deze informatie wordt actief gedeeld met de handelingsbevoegde instanties en relevante dienstverleners (waaronder internetdiensten).
- d. Een specialistisch team van de Nationale Politie bestrijdt online jihadistische content. Dit team licht het OM in over mogelijke strafbare uitingen (onder bestaande uitingsdelicten). Als toepassing van de vrijwillige gedragscode niet leidt tot verwijdering, kan een strafrechtelijk bevel volgen. In het wetsvoorstel computercriminaliteit III wordt voorgesteld deze procedure verder te verbeteren (Notice and Take Down).
- e. Dit team maakt afspraken met internetbedrijven over effectieve blokkeringen en verzorgt verwijzingen ter beoordeling van de content tegen de eigen gebruikersvoorwaarden (Notice and Take Action).
- f. Internetbedrijven die volharden (na attendering) in het faciliteren van 'geliste' terroristische organisaties door het verspreiden van jihadistische content, worden aangepakt hetzij op basis van een aanpassing van EU-verordening 2580/2001 in samenhang met de nationale sanctieregeling terrorisme 2002, hetzij op basis van nader tot stand te brengen nationale regelgeving.
- g. Het specialistisch team monitort zelfstandig, maar werkt nauw samen met het online burgermeldpunt.
- h. Er wordt een geactualiseerde lijst van online jihadistische (sociale media) websites gepubliceerd. Deze lijst kan o.a. door gemeenschappen, professionals en ouders gebruikt worden hun omgeving te waarschuwen.

Informatie-uitwisseling en samenwerking

Optimaliseren van de effectiviteit van de betrokken organisaties door te investeren in kennis, kunde en samenwerkingsverbanden op lokaal, nationaal en internationaal niveau

Lokaal

30. Het kabinet ondersteunt de lokale aanpak in prioritaire gebieden. (B)

- a. In alle betrokken gemeenten in Nederland vinden multidisciplinaire casuoverleggen plaats waarin eerstelijns professionals vanuit hun expertise informatie delen over signalen van jihadistische radicalisering, uitreis en/of terugkeer ten behoeve van een gedeelde duiding. Zij stellen ook een individueel interventieplan op. De in te zetten interventies zijn casusafhankelijk en variëren in intensiteit, vorm en mate van dwang. Zij worden daar ingezet waar ze het meeste effect sorteren.
- b. De NCTV stelt experts beschikbaar voor de direct betrokken gemeenten. De experts ondersteunen gemeenten bij de duiding rondom jihadisme. Zij stimuleren vroegsignalering, interventiemogelijkheden en versterken relevante netwerken.
- c. Onder voorzitterschap van de Minister van VenJ vindt geregeld afstemming plaats tussen de NCTV, Hoofd AIVD, de Minister van SZW, de Minister van BZK en de burgemeesters van de meest betrokken gemeenten over de lokale aanpak.

31. Voortzetting samenwerking tussen Rijk en betrokken gemeenten. (B)

- a. Rijk en betrokken gemeenten sluiten een pact ter preventie van radicalisering en beheersing van maatschappelijke spanningen. In dit pact is de geïntegreerde benadering en samenwerking tussen gemeenten, lokale partners (welzijn, sociale zaken), onderwijsinstellingen en politie vastgelegd.
- b. Er wordt bij SZW een gezamenlijk interbestuurlijk team preventie radicalisering en maatschappelijke spanningen opgericht, dat toeziet op de uitvoering van de maatregelen op het terrein van tegengaan radicalisering en maatschappelijke spanningen. Het team bestaat uit de betrokken departementen en gemeenten.

Nationaal

32. Versterking coördinatie op de uitvoering. (V)

- a. De AIVD, NCTV, politie, OM en gemeenten delen alle beschikbare en relevante informatie om de meest effectieve interventie (inlichtingenmatig, strafrechtelijk en/of bestuurlijk) te bepalen en zicht te houden op de integraliteit, onverlet de bestaande gezagslijnen, structuren en wettelijke kaders.
- b. De CT-infobox ondersteunt deze informatie-uitwisseling en wordt versterkt om bij te kunnen dragen aan het creëren van een nationaal beeld van de jihadistische beweging.
- c. De Nationale Politie richt een coördinerende NSGBO in. De NSGBO bundelt samen met de SGBO's uit de eenheden het totaal aan reeds bestaande expertise, maatregelen en krachten op het gebied van voorkomen, repressie en de gevolgbestrijding in het geval van een daadwerkelijke aanslag.
- d. Ten behoeve van een optimale coördinatie van de uitvoering van de maatregelen in dit Actieprogramma, wordt bij de NCTV een geactualiseerd centraal overzicht bijgehouden van de genomen maatregelen op persoonsniveau. **(N)**

33. Prioritering financiële aanpak jihadisten. (V)

- a. De Financial Intelligence Unit (FIU) Nederland geeft prioriteit aan het financieel nader in beeld brengen van mogelijke jihadisten en facilitatoren en brengt de (financiële) relaties in beeld, ten behoeve van het OM en opsporingsdiensten.
- b. De FIU-Nederland stelt profielen op ten behoeve van de meldplichtige instellingen met risico-indicatoren om mogelijke financiële transacties van jihadisten en facilitatoren te kunnen detecteren.

34. Versterking detectie jihadistische reisbewegingen. (N)

Reserverings- en check-in gegevens uit de luchtvaart kunnen momenteel niet structureel worden benut om jihadreizigers te detecteren. Daarom kunnen reisbewegingen van jihadisten vanuit, binnen en naar Europa momenteel onvoldoende en niet tijdig worden onderkend.

- a. Om jihadgangers te kunnen detecteren moeten o.a. Nationale Politie, AIVD, KMar en de Douane reserverings- en check-in gegevens kunnen bevragen. Hiervoor is het noodzakelijk dat luchtvaartmaatschappijen die in Nederland actief zijn uiteindelijk alle reserverings- en check-in gegevens structureel aan de overheid verstrekken. Hierbij wordt nauw samengewerkt met de luchtvaartsector. Hiertoe zal:
 - i. een technisch portaal worden gerealiseerd om via één voorziening reserverings- en check-in gegevens te kunnen ontvangen en te bevragen;
 - ii. middels een wetsvoorstel een specifieke wettelijke bevoegdheid worden gecreëerd om reserverings- en check-in gegevens uit de luchtvaart te mogen verzamelen. Deze mogen hierop alleen gebruikt worden voor de bestrijding van terroristische misdrijven (volgens het Kaderbesluit 2002/475/JBZ inzake terrorismebestrijding) en de zwaarste vormen van criminaliteit (zoals opgenomen in Kaderbesluit 2002/584/JBZ betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedure van overlevering tussen de lidstaten), als ook voor betrokkenheid bij oorlogsmisdaden;
 - iii. Nederland zich samen met veertien Europese lidstaten die momenteel dezelfde maatregelen ontwikkelen inzetten om zo snel mogelijk Europese uitwisseling van reisgegevens over jihadgangers te realiseren.
- b. In afwachting van de bespreking met het parlement van een wetsvoorstel ter uitbreiding van bevoegdheden voor verzameling en gebruik van reserverings- en check-in gegevens, zal de technische voorziening nu worden ontwikkeld. Dit gebeurt met de reeds toegezegde Europese gelden en op basis van bestaande wettelijke kaders. Zo kan op korte termijn al een verbetering in de detectie van jihadgangers worden bereikt.

35. Versterking deskundigheidsbevordering in de uitvoering. (V)

- a. Binnen relevante instanties worden gespecialiseerde teams opgezet met kennis en kunde op de aanpak van jihadisme. Bij Reclassering Nederland en de Raad van de Kinderbescherming zijn dergelijke teams actief. De NCTV heeft gerichte voorlichting en specialistische trainingen ontwikkeld en deze in een 'Toolbox Extremisme' op NCTV website geplaatst.
- b. De NCTV zal een geaccrediteerde vakopleiding oprichten voor medewerkers van instanties en organisaties die het jihadisme bestrijden. (N)
- c. Eerstelijns werkers in de meest betrokken gemeenten zijn getraind in het herkennen van jihadistische radicalisering en in hoe daarna te handelen.
- d. De handreiking bestuurlijke aanpak voor gemeenten waarin mogelijke maatregelen en interventies worden aangereikt is via de NCTV website beschikbaar gesteld.
- e. Expertise over gedrag en reispatronen van terroristen wordt versterkt bij KMar, Nationale Politie, Douane.

Internationaal

36. Intensivering internationale samenwerking en aanpak op het gebied van jihadgangers.³ (V)

- a. Nederland is actief in de EU-Kopgroep jihadgangers⁴. Het recent opgestelde Europees actieplan wordt geïmplementeerd. Kern van dit plan ziet toe op het Europees delen van informatie over uitreizigers.
- b. Nederland zet binnen het Global Counterterrorism Forum (GCTF) samen met Marokko de leidende rol voort.
- c. De AIVD heeft op het gebied van jihadgang naar en terugkeer van Syrië internationaal een voortrekkersrol binnen de Europese Counter Terrorism Group. Op initiatief van de AIVD is er een nauw samenwerkingsverband gevormd tussen een aantal Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

³ Internationaal wordt de term 'foreign terrorist fighters' gebruikt.

⁴ Voorheen benoemd als de groep van negen EU-landen met wie de minister van Veiligheid en Justitie regelmatig overlegt over jihadgangers.

37. **Optimalisering bestaande signaleringsmiddelen. (V)**

Betreft zowel de aanmelding, de signalering als het gebruik ervan in de operationele praktijk. Doel is o.a. om Nederlanders die in strijdgebieden internationale misdrijven plegen tijdig te onderkennen en strafrechtelijk te kunnen vervolgen. Het gaat om de volgende signaleringsmiddelen/acties:

- a. Schengen Informatie Systeem (SIS-II):
 - i. de frequentie van de signalering van jihadgangers wordt door alle Europees betrokkenen verhoogd: alle personen die aan de risicocriteria voldoen, worden gesignaleerd;
 - ii. SIS-II wordt gekoppeld met het nationaal opsporingsregister (OPS). Zo worden o.a. ook internationale jihadgangers bij politiecontact gesignaleerd;
 - iii. de EU-Kopgroep stelt aan de Europese Commissie voor om een nieuwe categorie in het SIS-II voor jihadgangers toe te voegen.
- b. Interpol Stolen and Lost Travel Documents (SLTD):
 - i. alle paspoorten die worden ingenomen ter vervallenverklaring worden via het SIS-II internationaal gesignaleerd in de SLTD van Interpol; **(N)**
 - ii. het gebruik van de SLTD zal worden toegevoegd aan de standaardcontroles aan de grens.

38. **Versterking proactieve informatie-uitwisseling. (V)**

Nederland zet zich in om proactief en systematisch informatie-uitwisseling tussen Europese lidstaten over *terrorist travel* te bevorderen:

- a. Op Europees niveau worden operationele voorwaarden gecreëerd voor effectieve internationale uitwisseling van informatie;
 - b. Intensieve samenwerking vindt plaats met de aangesloten Europese lidstaten en de VS, Canada en Australië;
 - c. Een gezamenlijke intentieverklaring is opgesteld ten behoeve van proactieve uitwisseling van informatie tussen de aangesloten lidstaten, zoals deze is voorgesteld in voornoemde EU-Kopgroep;
-

Begrippenlijst

Deze begrippenlijst is bedoeld om de leesbaarheid van het actieprogramma te vergroten.⁵

- **AIVD**: Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.
- **al Qa'ida**: een jihadistische terroristische netwerkorganisatie van groepen, cellen en individuen die onder rechtstreekse operationele controle staan van het centrale leiderschap van kern al Qa'ida.
- **BRP**: Basisregistratie Personen, voorheen Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)
- **Conflictpotentieel**: de waarschijnlijkheid dat sociale spanningen uitlopen op conflict.
- **CT-infobox**: de ContraTerrorisme Infobox is een samenwerkingsverband van partners bij de aanpak van terrorisme. Partners in de CTI zijn AIVD, Nationale Politie, IND, Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD), KMar, FIU-NL, OM, Inspectie SZW en de MIVD.
- **Digitale platforms**: alle online media die gebruikt kunnen worden voor verspreiding van informatie.
- **Directe omgeving**: familieleden of naasten waarmee intensief contact wordt onderhouden.
- **Eerstelijnerkers**: professionals die vanuit hun werkzaamheden in direct contact staan met burgers (bv. wijkagenten, docenten).
- **Extremisme**: de benaming van het fenomeen waarbij personen of groepen, op buitenparlementaire wijze over de grenzen van de wet gaan en (gewelddadige) illegale acties plegen om politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- **Facilitator**: een persoon die aan anderen gelegenheid, middelen of inlichtingen (heeft) verschaft t.b.v. de jihadistische strijd.
- **'Geliste' terroristische organisaties**: terroristische organisatie die is opgenomen op de VN en/of EU lijst van terroristische organisaties.
- **IND**: Immigratie en Naturalisatiedienst.
- **Internationale misdrijven**: een overkoepelende (niet-limitatieve) term voor o.a. de 'core crimes' als genocide, oorlogsmisdaden, en misdaden tegen de menselijkheid.
- **ISIS**: afkorting voor de jihadistische organisatie "Islamitische Staat in Irak en Sham", die delen van Syrië en Irak beheerst. Wordt vaak ook aangeduid als IS of ISIL, respectievelijk "Islamitische Staat" en "Islamitische Staat in Irak en de Levant".
- **Jihad**: een islamitische term, in de islamitische traditie meestal uitgelegd als 'een inspanning voor een verdienstelijk doel'. Het heeft in eerste aanleg een ethische betekenis: de mens heeft de goddelijke opdracht zich in te spannen tegen het kwaad in zichzelf. Een tweede betekenis is het zich inspannen in het belang van de islam en de geloofsgemeenschap. Een derde betekenis is die van een gewapende strijd.
- **Jihadganger**: een persoon die reist of heeft gereisd om zich aan te sluiten bij een terroristische organisatie in een jihadistisch strijdgebied.
- **(Mondiaal) jihadisme**: een ideologische stroming binnen de politieke islam die op basis van een specifieke invulling van de salafistische leer en op basis van het gedachtegoed van Sayyid Qutb door middel van een gewapende strijd (jihad) streeft naar een mondiale heerschappij van de islam en de heroprichting van de Islamitische Staat (kalifaat).
- **Jihadisten**: individuen die zich als onderdeel beschouwen van de jihadistische beweging en de jihadistische leer onderschrijven.
- **Jihadistische beweging**: het geheel van (internationale) netwerken, groepen, cellen en individuen die de ideologie en strategie van het jihadisme actief aanhangen.
- **Jihadistische content**: teksten, afbeeldingen, video's en geluidsfragmenten die het jihadisme uitdragen en de jihadistische beweging verheerlijken.
- **Jihadistische propaganda**: verspreiding van informatie met als doel steun te verwerven voor het jihadisme.
- **KMar**: Koninklijke Marechaussee.
- **MIVD**: Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.
- **Nationale terrorismelijst**: verzameling van personen en organisaties op wie de Sanctieregeling Terrorisme van toepassing is verklaard.

⁵ De definities in eventuele wetgeving kunnen hiervan afwijken.

- **NCTV:** Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.
- **Notice and Take Action:** Internet Service Providers attenderen en voorstellen om de inhoud te toetsen aan de eigen gebruikersvoorwaarden.
- **Notice and Take Down:** melden van (vermeende) strafbare inhoud bij Internet Service Providers door het OM met als doel deze content van het internet te laten verwijderen, conform de Notice-and-Take-Down gedragscode.
- **NSGBO:** Nationale Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden
- **OM:** Openbaar Ministerie.
- **Onderkend (persoon):** persoon die door de Nederlandse overheid is geïdentificeerd
- **Potentiële uitreiziger:** een persoon met de Nederlandse nationaliteit, een Nederlandse verblijfstatus, een EU-nationaliteit of een verblijfsstatus in een andere EU-lidstaat die intenties heeft om Nederland uit te reizen en zich aan te sluiten bij een terroristische organisatie in een jihadistisch strijdgebied.
- **Radicalisering:** een geesteshouding waarmee de bereidheid wordt aangeduid om de uiterste consequentie uit een denkwijze te aanvaarden en die in daden om te zetten. Die daden kunnen maken dat op zichzelf hanteerbare tegenstellingen escaleren tot een niveau waarop ze de samenleving ontwrichten, doordat er geweld aan te pas komt, het tot gedrag leidt dat mensen diep kwetst of in hun vrijheid raakt of doordat groepen zich afkeren van de samenleving.
- **Ronselaar:** een persoon die, zonder toestemming van de Koning, iemand voor vreemde krijgsdienst of gewapende strijd werft.
- **Rijk:** Rijksoverheid, hoogste bestuurslaag van het land.
- **Schengengebied:** Omvat 26 landen, die het verdrag van Schengen hebben ondertekend en waarin vrij verkeer van personen mogelijk gemaakt is.
- **Schengen Informatie Systeem (SIS-II):** geautomatiseerd register dat de opsporingsdiensten en vervolgingsautoriteiten in elk van de Schengen-landen permanent inzicht verschaft in de internationale opsporingsinformatie van de andere partners in het Schengenakkoord van 1985.
- **SGBO:** Staf Grootschalig- en Bijzonder Optreden.
- **SZW:** Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- **Tegoeden en financiële diensten:** alle tegoeden en diensten van financiële aard, waaronder verzekeringsdiensten en met verzekeringen verband houdende diensten en alle bankdiensten en andere financiële diensten.
- **Terrorisme:** het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappij ontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- **Terroristen Afdeling:** afdeling binnen een Penitentiaire Inrichting, die speciaal is ingericht voor terrorisme verdachten en veroordeelden met als doel hun radicaliserende invloed op andere gedetineerden te beperken.
- **Terroristische organisatie:** organisatie die is opgenomen op de VN en/of EU lijst van terroristische organisaties.
- **Terroristische strijdgroepering:** een organisatie, netwerk of entiteit waarvan de gelieerde personen een gewapende strijd voeren met een terroristisch oogmerk.
- **Terugkeerder:** een jihadganger met de Nederlandse nationaliteit of een verblijfsstatus in Nederland die is teruggekeerd naar Nederland of een ander land binnen Schengen óf een jihadist met een verblijfsstatus een EU-nationaliteit of een verblijfsstatus in een andere EU-lidstaat in een Schengenland die is teruggekeerd naar Nederland.
- **Uitreiziger:** een persoon met de Nederlandse nationaliteit of een Nederlandse verblijfstatus, die met jihadistische intenties Nederland is uitgereisd om zich aan te sluiten bij een terroristische organisatie in een jihadistisch strijdgebied.
- **VenJ:** Veiligheid en Justitie.
- **Verspreiders:** personen die jihadistische propaganda verspreiden.
- **Verstoren:** het geheel van bestuurlijke en operationele acties, gericht op vroegtijdige risicoreductie van een dreiging.
- **Vervallen verklaring:** het ongeldig worden of de beslissing tot het ongeldig verklaren van een reisdocument